

DESTINUL BASARABIEI ÎN PUBLICISTICA EMINESCIANĂ ȘI CEA DIN R. MOLDOVA LA ÎNCEPUTUL MILENIULUI III

Ștefan POPOVICI,
anul III, Facultatea de Litere,
Universitatea de Stat din Moldova

I.

**„La zidirea Soarelui, se știe,
Cerul a muncit o veșnicie.
Noi, muncind întocmai, ne-am ales cu,
Ne-am ales cu domnul Eminescu,
Domnul cel de pasăre măiastră,
Domnul cel de nemurirea noastră – Eminescu”**
Grigore Vieru

Vorbind despre Eminescu, mai ales în Republica Moldova, ne gândim la spiritul românesc unitar, la categoricul și atât de cuprinzătorul „suntem români, și punctum”. Soarta românilor, mai ales a celor din Basarabia, nu a fost niciodată una ușoară, dar poporul mai păstrează și astăzi „un sînge de roman”, care îl ridică, ori de câte ori cade sau este răpus. Românii nu au fost și nu sunt cuceritori, ei sunt doar apărători ale celor ce le aparțin pe dreptate. Acest spirit are rădăcini adînci și vine probabil din chiar *relieful Țării*. Avînd munți și ape care le mărginesc atât de firesc aria geografică, românii au știut să le folosească asemenea unor ziduri și nu au avut nicioda-

tă tendințe expansioniste. O singură direcție fără margini le stăpînește inima – *Cerul* – cel care i-a făcut creștini.

Publicistica eminesciană apare ca un izvor relevant în a cunoaște adevărul istoric în problema Basarabiei, poetul reacționează la orice știrbire, manifestă o profundă revoltă față de raptul celor trei județe din sudul Basarabiei prin care se definitivă înglobarea întregului teritoriu dintre Prut și Nistru sub dominația imperiului răsăritean. Articolele sale din *Timpul*, completate de însemnările manuscrise, constituie un suport bine documentat pentru demonstrarea românității acestui pămînt și a locuitorilor lui autohtoni.

II.

**„Mi-l furară, Doamne, adineauri
Pe înaltul domn cu tot cu lauri.
Mă uscam de dor, în piept cu plînsul,
Nu știam că dor mi-era de dînsul,
Nu știam că doina mi-o furară
Cu străvechea și frumoasa Țară – Eminescu”**
Grigore Vieru

În cuprinsul mai multor articole, publicate în *Timpul*, Eminescu pune în evidență faptul că imperiile, dincolo de principiile pe care le invocau adesea (asigurarea păcii, promovarea drepturilor și libertăților cetățenești

și civilizarea popoarelor) urmăreau prioritar interese politice și economice „exclusiviste”, recurgînd frecvent, în scopul menținerii ori modificării *statu-quo*-ului, la practici dure, precum amenințări sau utilizarea forței,

anexarea ori tratarea țărilor mici ca obiect al compensațiilor teritoriale, instituirea de protectorate asupra acestora, colonizări, impunerea de alianțe militare, schimbarea unor șefi de state și de guverne etc.

Exegeza care a depus efort să scoată în lumină textele eminesciene a avut de înfruntat o opoziție puternică. În jurul apariției fiecărui volum din colecția Perpessicius am putut urmări numeroase confruntări ideologice. *"O dată cu volumul IX, constata Dimitrie Vatamaniuc, am intrat în sectorul cel mai dificil: publicistica. Așa că a fost atacat foarte violent de către anume persoane direct interesate. Atacuri la adresa lui Eminescu, dar și la adresa editorilor".* S-a ajuns pînă la interzicerea edi-

tării publicisticii lui Eminescu dar, în urma unor demersuri insistente apare, în 1984, volumul XI (*Publicistică 17 febr. - 31 dec. 1880*), iar pe parcursul anului 1985 ies la lumină volumele XII (*Publicistică 1 ian. - 31 dec. 1881*) și XIII (*Publicistică 1882 - 1883, 1888 - 1889*), dar fără dreptul de a li se face publicitate. Probabil, autoritățile și unii străini își dădeau foarte bine seama de puterea și actualitatea ideilor cuprinse în publicistica lui Eminescu, era evident că revolta autorului față de răpirea Basarabiei și a Bucovinei putea să dezvolte adevărul, ceea ce ar fi marcat și modificat mentalitatea poporului. În consecință, volumul IX a fost scos din vînzare, iar celelalte s-au editat într-un tiraj minim.

III.

***„Suntem în cuvînt și-n toate,
Floare de latinitate
Sub un cer cu stele sudice!
De avem sau nu dreptate,
De avem sau nu dreptate,
Eminescu să ne judece!”***

Grigore Vieru

Șirul de articole în *Timpul* s-a declanșat ca un răspuns la atacurile oamenilor politici și ale presei panslaviste în ceea ce viza retrocedarea în 1856 a celor trei județe din sudul Basarabiei – Cahul, Bolgrad și Ismail, punctul lor de pornire fiind anul 1812. Eminescu se documentează foarte bine și demonstrează că istoria Basarabiei începe mult mai devreme, fapt ce reiese nu numai din documentele și cronicile interne, dar și din mărturiile unor călători și istorici străini.

„A rosti numele Basarabia e una cu a protesta contra dominației rusești. Numele Basarab și Basarabia exista cu mult înaintea vremii în care acest pămînt devenise românesc; acest nume singur este o istorie întregă”. Eminescu aduce fragmente autentice din arhivele hanului mongol din Persia: *„În primăvara anului 1240 principii mongoli trecură munții Galiției pentru a intra în țara bulgarilor și a ungarilor. Orda, care mergea spre dreapta, după ce a trecut țara Aluta, îi ieșise înainte Bazarabam cu o armată, dar e bătut. Regele maghiar Carol-Robert, într-o diplomă din 1332, povestește bătaia ce o pășise de la Basarab, fiul lui Tugomir, în țara noastră.”* Din acest Basarab este

descendent și Mircea cel Mare (-1418). Cam în aceeași perioadă *„Țara Românească ajunsesse la cea mai mare întindere teritorială, căci cuprindea Oltenia, Valahia Mare, ducatele Făgărașului și Omlășului din Ardeal, mare parte a Bulgariei, Dobrogea și cetatea Silistra, Chilia cu gurile Dunării [...] În această vreme Valahia întregă, împreună cu toate posesiunile ei, se numea în bulele papale, în documentele cele scrise latinește ale domnilor, în scrieri contemporane: Basarabia”.* Doar în temeiul acestor argumente, am putea deja să închidem discuția cu referință la anul 1812, deoarece numele de Basarabia este cu mai mult de 5 secole mai vechi. Ne deplasăm însă în secolul al XV-lea pentru a vedea cît de important este rolul acestui teritoriu poziționat strategic. *„La intrarea sultanului Mohamet în Țara Românească contra lui Vlad Țepeș Voievod se afla între ostașii lui și un sîrb, anume Constantin Mihalovicz de Ostrovița. El ne spune că pe atunci opinia publică era că oricine s-ar război cu românii, chiar să-i învingă, numai pagubă are. Aceasta-i foarte natural, pentru că românii nu sunt popor cuceritor, de aceea și apără ce-i al lor cu îndărătnicie, pentru că ce au cu*

drept au și al lor este. Oricând însă turcii sfătuiau pe sultan să nu facă război cu românii, pentru că n-duce nici un folos, ci pier numai o mulțime de turci în zadar, atunci sultanul le răspundea: „Pînă cînd românii stăpînesc Chilia și Cetatea Albă, iară ungurii Belgradul sîrbesc, pînă atunci nu vom putea birui pe creștini!” [...].și dacă el zicea aceasta la 1490, de ce să n-o zicem și la 1878?” Sunt evidente deci adevăratele scopuri, în felul acesta „buturuga mică răstoarnă carul mare”. Și nu suntem noi de vină, dar oare cum ar fi lucrurile dacă totuși ar reuși turcii să-i bată pe români? Așa se face că, apărîndu-ne pe noi, am servit și unor interese străine.

În veacul următor se stinge Ștefan cel Mare și, adunînd boierii, le arată cum ar putea ține țara așa cum a făcut-o el, dar, socotînd pe turci mai puternici și mai înțelepți decît pe alți vecini, îi îndeamnă pe boieri să se închine turcului. Așa se și întîmplă în 1511, cînd Bogdan încheie prima capitulație. Merită menționate condițiile acesteia, total di-

ferite de acelea pe care le-ar impune țarul. Poarta recunoștea că Moldova e liberă și nu cucerită, se obliga să o apere fără a-i știrbi din teritoriu; turcii nu aveau dreptul de a cumpăra pămînturi în Moldova și nici nu puteau locui acolo. Drept semn de supunere Moldova urma doar să achite în fiecare an 4 mii de galbeni turcești, sub un titlu de dar însă. Asta a fost de partea turcilor, să vedem, însă, ce prevedea Tratatul de la Kuciuk-Kainargi din iulie 1774. Este și mai surprinzător, pentru că Imperiul Rus se obliga să restituie Porții toată Basarabia, cu tot cu **Akkerman, Chilia, Ismail...**, de asemenea să restituie toate pămînturile și moșiile aferente care îi aparțineau și care i-au fost **răpitate pe nedrept**, iată o definiție dată de însăși Ecaterina a II-a: **prises contre toute justice**.

Multe sunt încă de spus pentru fiecare tentativă ulterioară de a stăpîni Basarabia, dar oare mai contează acestea dacă toate sunt răsturnate de adevărul de la însăși originea acestui teritoriu?

Concluzii

*„Acum am și eu pe lume parte:
Pot îmbrățișa măiastra-ți carte,
Știu că frate-mi ești și-mi ești părinte,
Acum nimeni nu mă poate minte.*

*Bine ai venit în casa noastră,
Neamule, tu floarea mea albastră – Eminescu”
Grigore Vieru*

Astăzi, ca și acum o sută de ani, articolele politice ale lui Eminescu n-au pierdut nimic, dar absolut nimic, din puterea lor de demascare și condamnare a celor ce calcă în picioare dreptul popoarelor la autodeterminare și integritate teritorială. Pierderea doar

a unei provincii ar însemna enorm de mult, ar însemna să pierdem „*încrederea în trăinicia poporului român*”, iar aceasta nu o vom putea întoarce nici diplomatic, nici cu sabia. Însă, vom putea învinge orice dacă păstrăm conștiința trează și dacă nu ne lăsăm înșelați.

Bibliografie:

1. **Eminescu, Mihai.** – *Fragmentarium.* – București, 1981.
2. **Vatamaniuc, Dimitrie.** – *Publicistica lui Eminescu.* – Iași, 1985.
3. **Marinescu, George.** – *Suntem români și punctum.* – București, 1997.
4. **Eminescu, Mihai.** – *Iubirea de patrie.* – București, 1989.
5. **Eminescu, Mihai.** – *Basarabia, pămînt românesc.* – București, 1997.
6. **Eminescu, Mihai.** – *Opere. Vol. 5. Publicistică.* – Chișinău, 2001.
7. **Eminescu, Mihai.** – *Opere. Vol. 6. Publicistică.* – Chișinău, 2001.
8. **Eminescu, Mihai.** – *Opere. Vol. 7. Publicistică.* – Chișinău, 2001.
9. **Eminescu, Mihai.** – *Opere. Vol. 8. Publicistică.* – Chișinău, 2001.